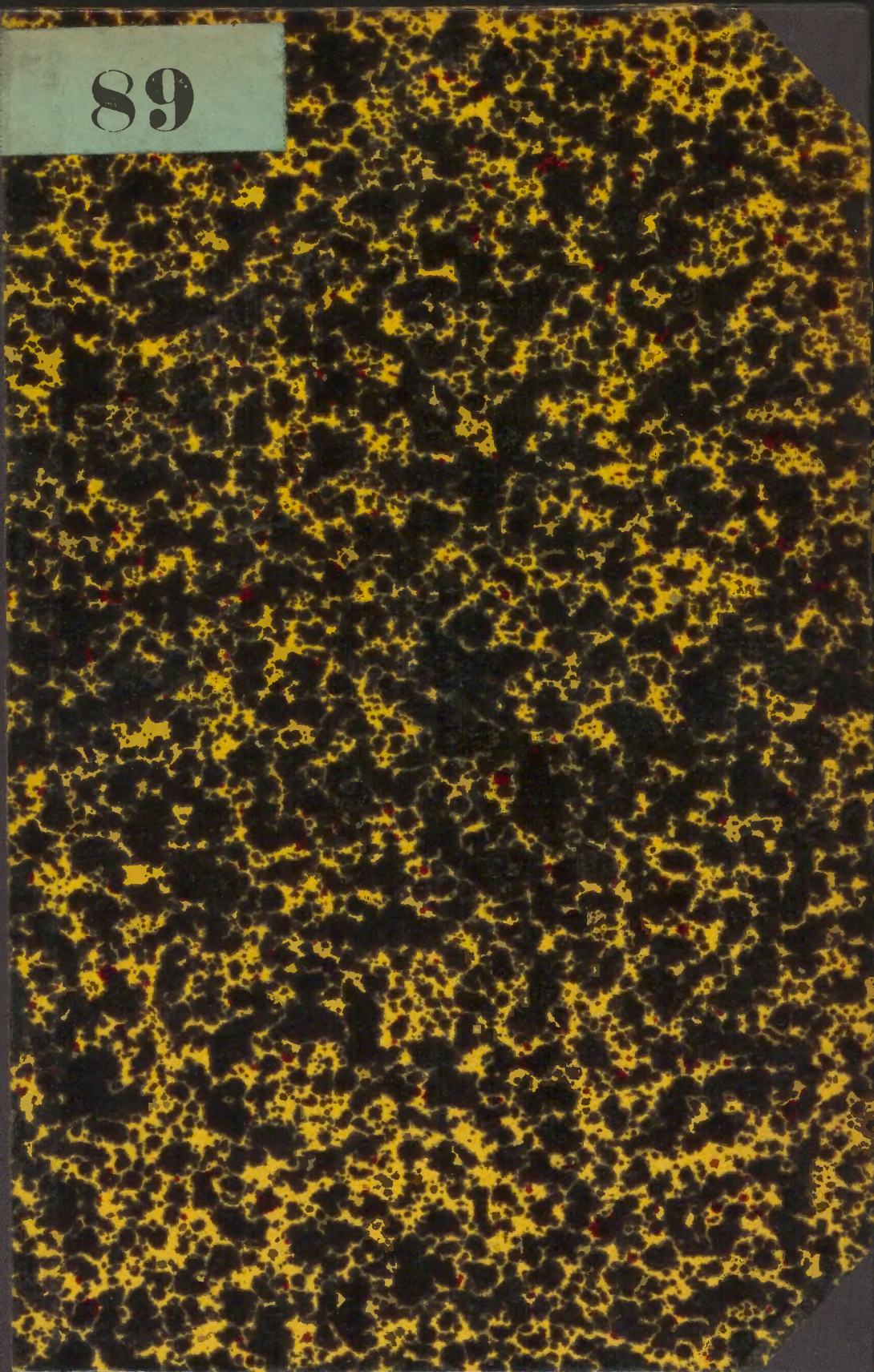
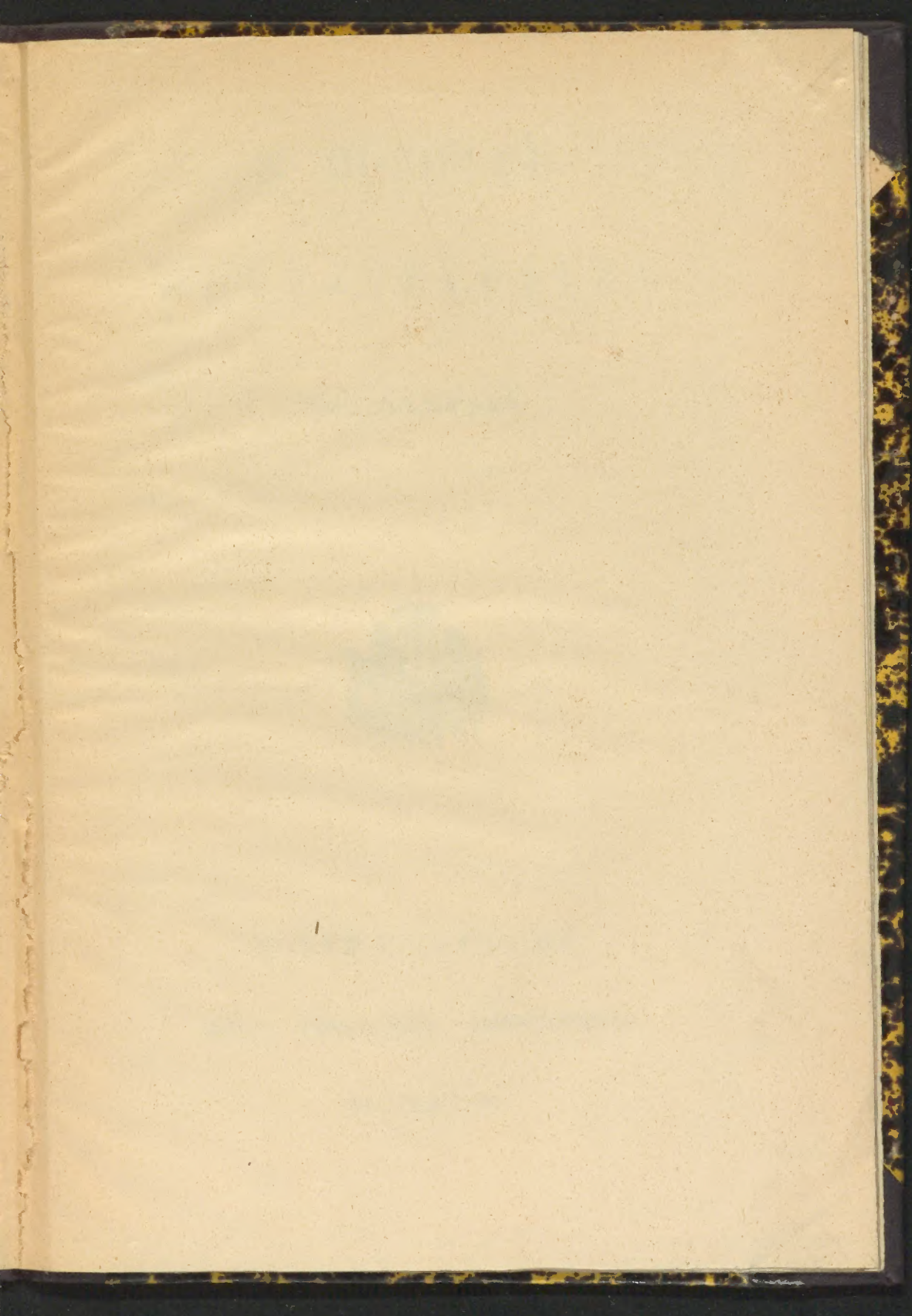

89

m. 89.

Տ. ՍԷՐՈՎՐԻ

ՃԷՎԱՀԻՐՃԵԸՆԲՆ

ՊԵՅԱՆՆԱՄԵՍԻ

ԳՕՍԹԱՆԹԱՆԻՅԷ

ՍՈՒՐԲ ԲԵՆԵԴԻԿՏՈՍ ԹԱՊԻԱՆԵՍԻՆՏԷ

1852

2. 10. 1914

RECEIVED

10. 10. 1914

10. 10. 1914

10. 10. 1914

10. 10. 1914

“ Միեմարեան ո՞նամ գէմմ քիթապընըն պիր ֆապընա (1) քաքը ճէվահիրճեան Սէ-
րովէ վարդապետին իլան իյէտիսի պէյաննամէնին թէրճիւմէօի տիր :

Վ Ե Ն Ե Տ Ի Կ Տ Ե

ՍԵՄԱՀԵԹ-ԼԻԻ ՊԱՏՐԻԱՐԲ ՀՈՒՋՈՒՐՈՒՆՏԱ

Իշ պու 1852 օգոստիսի յուլիս 22 ինճի կիւնիւ :

ՊՈՒ կիւնէրտէ , “ Սէնէփիկէփի Սո-րբ Ղաղար Սիթար-
եանը ո՞ տէնիլէն քիթապ էլիմէ կէչէրէք , երեւ էլի
սէնէտէն պերու Սուրբ Աթոռուն գապուլ վէ իպգա իյէտիսի ,
աղիղ վէ իայըրը պիր միաբանութիւնու , պէսնամ իթմէք ի-
չիւն կէօնակէօն եալանլէր , հապըղ իֆթիրալէր վէ եաքըըք-
սըղ իսթիհլալէր իճատը իլէ էլտէն կէլէնին հէր ճիհէթլէ տի-
րիղ օլունմատըղընը կէօրաիւյիւմտէ , պիլ հուգուգ գայթակ-
ղութիւնա կիրիֆթար օլարագ րուհիմէ սըգլէթ պաստը : Խու-
սուսիլյէ 79 ունճու սահիֆէի գրանթ իտէրէք քիթապը մէզ-
քիւրիւն հեղինակընըն եախօտ տահա էյի տէմէք իչիւն հեղի-
նակըրընըն , քէնտի եալանճըըքլարընա վէ շէյթանի իֆթիրա-
լէրինէ պէնի տէ էլլէրինտէ պիր ալաթ իթմէք իսթէյիպ , քէն-

(1) Ճէվահիրճեան Սէրովէ վարդապետին , իշ պու պէյաննամէօի , մահուտ գէմմ
քիթապընըն 79 ունճու սահիֆէսինտէ եաղըան խուսուսլարըն քիւլիէն վէ աչք եա-
լան օլուղուլու իսպաթ իթմէք իչիւն տիւր : Քէյֆիէթ օգույանըսըմըղա էյիճէ մա-
լում օլմաք իչիւն օ պէնտի այնը իլէ մահուտ քիթապտան աղապ պու մահալտէ թէր-
ճիւմէ իտէրիղ :

“ Իմտի Սթամպուլուս զուհուր իտէն պէշլէրին վադատը (պէշ վարդապետին միա-
ն բանութիւն իչիւն էրմէնիլէրէ կիթմէօի) պիւթիւն Սուրբ Ղաղար միաբանութիւնուն
ո պիլ իթթիֆաք րէս վէ րիպսը քարալընըն մահսուլու իսի : վէ տատագաթիւ Ագոնց
ո արբահայրըն իլի տէ պէրապէր օլուպ հաթտէ մախսուս մէքթիւպլէր եաղարաք օ
ո պէշլէրէ (պէշ միաբանութիւնճուլարա) զայրէթ վէ ճէսարէթ տէ վէրիւրտի : Էօյն
ո իսէ պէնիմ պոնպան իլիմ իսպլէրիմ Էօղոսփոս փէփիյի հալիւ Ագոնց եաղանճը տէյիլ մի
ո տիր , էվէթ , պէլի , հէմ իֆրաթ մէրթէպէ եալանճը արը , վէ ուէլէֆի օլան Մեղլան
ո արբահայրտան տա պիր շէքրիտէի էրիփը վիլատէ տէյիլ տիր : Ամնա քիթապըմը օգու-
ո յան քիմնէ , օնա պուլուս նէ գօղապ եալանճը լադապը թագայօրսուս տէրսէ , պու
ո տէֆա պէնտէն տէյիլ տիր , աֆ էթսին : Չիւնքի քէնտիլլէրի օ պէշ վարդապետէր
ո տիր քի արբահայրլարը օլան Ագոնցու եաղանճը շքարըյօրլար , Պուլար քէնտի պղըղ-
ո լարը իլէ , քէնտի հիւսնիւ րիղալէրի , վէ իսթէքլէքլէրի իլէ պիւթիւն օլան հիլէյի
ո իգրալ իսիւպ , քէնտի էլլէրի իլէ ուղուն ուղատըյա պիր տէ պիր Բրօթիւսի եաղա-
ո րագ , օ վարագաւտ , պիւթիւն թէրթիպլէրի տօրապլարը աչըղա վուրուլար , վէ

տիւրէրի իլէ հէմէֆրեար վէ միւթթէֆիք կիպի կէօսթէրէրէք, պանա կէմիլ Վագալէրին հայախա օլան շահիպի, տէյի իսմ թագ սըքլարընը կէօրտիւքտէ, զազապը տէրունիմ վէ հէլէճան գալ պիմ տէրէճէի իֆրաթէ վասլ օլմուշ տուր: Վէ պու միսիլու աղըր վէ հագսըզ իֆթիրալէրի իշիթտիքտէն սօղրա արթըք խըղճմըտանըրմը րահաթ իտէմէտիյիմտէն, պու սէպէպէ մէպնի քէնտի հիւսնիւ ըիզամ իլէ Վէնէտիկ շէհրինիյն ուլու Քիլի սէսի պատրիարքը Սէմահէթլիւ Պետրոս Լըրելիս Սուլթի գերապայծառըն հուզուրունա չըքըպ, պու էսնատէ քէնտի իշխանութիւնու ալթընտա պուլունտուղումտան, զիյրտէ եա զըլտըր վէճհ իլէ պատրիարքը մումայիլէյհ մուվաճէհէսինտէ ալէնէն բրօթէսթօ իլէմիշիմ:

Իմտի Հագ թապա հաղըթթէրինիյն հուզուրունտա կիպի, ճիւմիլէ ալէմէ շահատէթ իտէրիմ քի, օ մահուտ զէմմ քիթա պընը եազանէր իլէ աղա վէ գաթիա պիր իսթիլարէմ վագի օլմամը սըր, հաթտա տնէրին եալանկէրինէ հիչ պիր վագըթ շահիտ տախի օլմայաճաղըմտան բրօթէսթօ իտէրիմ քի օ քի թապըն 79 ունճու սահիֆէսինտէ պէնիմ իւզէրիմէ սէօյլէնէն շէյլէրին քեաֆֆէսի ֆասիտ իֆթիրա տըրլար:

Քէզալէք շահատէթ իտէրիմ քի, Սթամպուլտա պուլուն տուղում էսնատէ պիլա րուխսաթ հաթտա միաքանութիւ

ո կէրէք Ագոնց արքահայրըն, վէ կէրէք միաքանութիւնուն ծայրագոյն վարդապետէ րինին հարէթթէրինտէն տօլար տախի իշթիքեա իլէտիլէր. հէմ պունու տա թէք. ո րար քիլիսէնին գուճաղընտ կէլտիքտէն, ու պուն ուզուն սպաշխարանքլար չէքտիքտէն, ո վէ Հուովմանըն տախի պունարըն սահիհ փիւշմանըզըն կէօրէրէք, քահանաըզա թէքըր քէնտիլէրինէ իլին վէրտիքտէն սօղրա եազմըրըր ըր: Վէն պու Ֆասլը գու լէմէ ոլտըղմ հալտէ հէնուլ իքի տանէսի սաղ տըր (պիրի Տ. Գրիգոր Գապարաճէան, ո ֆարիզտէ, օ պիրի Տ. Սէրուլէ Ճէվախիւրճէան Ճիճյա, վէնէտիկտէ) պունըարտան պի ո րինի, (Տ. Սէրուլէ Ճէվահիրճէանը տէմէք իսթէր), պէն քէնտիմ կէօրտիւմ, քօնուշ ո տում, սէօհպէթ իթտիմ Ստեփաննոս Ագոնց արքահայրըրըն օ էսնատէ թամ եա ո լանճը մուամէլէսի իլէտիլինի իգըր իթմէյէ չիմոի վէ տայիմա հաղըր տըր: Հաթտա ո օլ էսնատէ արբանըն պու հալնտէն քէնտիլէն օ մէրթէպէ նէֆրէթ կէլփիշ տիր քի, ո պունըր իլէ միապիլէթի պիւսպիլթիւն քէոմէք իլին ըիճալէր միսնէթէր իլէ լա ո տին արարողութիւնունա կէլմէյի իսթիտա իսիւպ, պու կիւնէտէք օ արարողութիւն ո տա գալմըշ տըր: Նէլէր նէլէր էօյրէնէպիլէմէյիլ պու առամտան քի, պէն պիլա ֆի թուր կէլփիշ վագաուլարա, հայաթտա օլան էսնի սաղ պիր ոնէնտ տէյի թէսմիլէ ո իտէրիմ: Նիշիւն քի Սուրբ Ղազար միաքանութիւնունա քարջը փէք չօք շահատէթ ո լէրի վար տըր ո:

Սուրբ Ղազար միաքանութիւնունա քարջը օլան շահատէթէրինիյն պիրի տէ Տ. Սէրուլէնին պու պէյաննամէսի տիր, արիֆ օլմա աղնաղըն . . . :

նումուն րէյինէ տէ քարչը օլարագ , նիյէթը խայրիէ վէ էֆ-
քեարը սալիհէ իլէ , պիր քաշ րէֆիլէրիմ իլէ պէրապէր կէչէն
1820 սէնէսի , Հռովմա քիլիսէսինտէն այրըմը օլան էրմէնի-
լէրին Պատրիարգարաննա պէն տախի կիթտիմ . քէնտի
մաթլիւպլէրի վէ տալէթլէրի իւզըն քէնտիլէրի իլէ սէօհպէթ
վէ միւճատէլէ իթմէք իչիւն կիտիլմիշ իտի : Իմտի պու պապ-
տէ մահուտ զէմմ քիթապընտա նապլ օլունան շէյլէր , հագի-
գէթը մատտէյէ մըթապըք օլմատըղընտան , ճշմարտութիւնու
պէյան իտէրիմ քի այնը իլէ պու տուր :

() Էսնալէրտէ ուղղափառ էրմէնիլէրէ քարչը պէյիւք հալա-
ծում պուլունտուղունտան , միլլէթ րուէսասընտան պազըլէ-
րի , վէ պաշլըճա պիւթիւն ուղղափառ միլլէթի հուղուրունտա
քէմալը լիագէթինտէն նաշի իֆրաթ շան վէ շէօհրէթի օլան
Տանիմաւքա պաշ թէրճիմանը Յովհաննէս Արեմեան ճէնապլէ-
րի Հռովմայա թապի օլմայան էրմէնիլէր իլէ աստուածաբանճա
վիճաբանութիւն էթմէք իւզըն , խալիս վէ սալիհ նիյէթլէ պի-
ղի թէշվէք իթմիշ օլտուքլարընտան , վէ առաքէլական վիգար
լատին եպիսկոպոսու տախի էմր իթմիշ տիր , վէ պէյլէ նիզա-
տէ պուլունան միլլէթ պէնինտէ իթթիֆաք վէ միւսալէհէնին
պիր եօլ իլէ իպգաար , տէվէթին տէ մաթլուպի տիր տէմիշ օլ-
տուգլարընտան , պիզ տախի տօղրու ֆէքը վէ էմիիէթլէ գալը-
տըք կիթտիք վէ փէք չօք տէլիլլէր իլէ ուղղափառ հաւատքըն
ճշմարտութիւնլարընը իքրար վէ պատրիարքըն մէօհրիւ իլէ ի-
լան իթմէյէ մէճպուր իթտիք վէ արարողութիւնումուզ միւ-
ճիպինճէ պատարագտա եէտինճի Պիոս օրբազան հայրապետին
իսմի անըմաք շարթըլա պէն քէնտիմ աղըր ձայնաւոր պատա-
րագ տախի սէյլէտիմ : Ա՛նմաթ պու թէքլիֆիմի իֆթիսար
իլէ գապուլ իտիւպ , պունճա սէնէլէրտէն սօղրա քէնտի քիլի-
սէլէրինտէ , սրբազան Փափըն վէ եկեղեցիին տիւնետատ օլան
րէիսինին իսմի իշիալիտիքտէ , ճէմաթա պէյիւք թէյիլի
օլտու : Պու վտգաալէրին ճիւմէսինտէ Սուրբ Ղազար միաբա-
նութիւնումուն պիր վէճհ իլէ իլհագիէթի օլմատըքտան մաա-
տա , պու իշտէն կէրի տուրմամը իչիւն պիր պիրի արտը սըրա
էմըլէր տէ կէլիրտի պիզէ : Ա՛նճաք պիզ իթաթ իթմէտիք , նի-
չիւն քի հէմ պու գատար րասթըրա իլէրի վարմը շէյտէն կէրի
տէօնէմէզալիք , հէմ տէ նասըլքի էվէլտէն տէտիք , տէօվէթին
տէ րէյինէ քարչը կէլմէք միւմքին օլմաղըտը , քի ուղղափառ

էրմէնիլէր իլէ Հռովմատան այրըմը՝ օլան էրմէնիլէրին պէյնինտէ մէզէսպճէ մաթիւլ օլան հիւսնիւ իթթիֆաբըն վիճիւտէ կէլ մէսինի արզու իտէր իտի : Պուլլարըն քեաֆֆէսինի էթրաֆըճա օլարաք օլ էսնատէ Հռովմայ սք ժողովքունա տա պիւտիրմիշիմ :

Թէքրար շահատէթ իտէրիմ քի , թէրպէյէ իշիւն սապիլք վագթըմտան պէրու Սուրբ Ղազար մանասթըրընտա իքամէթ իթտիլիմ միւտտէթճէ , հռովմէական ուղղափառ տինէ , վէ Հռովմանըն սրբազան վէ առաքելական աթոռունա քարջը առ լա վէ քաթիա պիր շէյ էօյրէնմէմիշիմ : Սուրբ աթոռա վէ սըր քաղան հայրապետէ նէ ազիմ հիւրմէթ վէ րայէթ ճայիլ օլտու զունու պանա փէք պէօյիւք տըգգաթլէ թալիմ իթմիշլէր տիր : Վէ կերէք պէն վէ կերէք արգատաշարըմ , օ վարդապետութիւնլարը օ արզու իլէ , վէ էօմըիւմիւզիւ տալի թէհլէքէյէ Կօյարաք քարոպէլ իթմիշիլ :

Թէքրար շահատէթ իտէրիմ քի , կէնճիլք չաղըմտան պու իհթիալըք սիննիմէ վասլ օլունճայատաք պէրապէր օթուրուպ գալգալըղմ վէ իւլֆէթ իթտիլիմ Սուրբ Ղազար Սիթիթարեան միաբանութիւնունուն հէր պիր կրօնաւորլարը , Հռովմայ սք քիլիսէսինէ մուհագգաք օլան շան վէ շէօհթէթի վէ սրբազան հայրապետէրինէ ֆարլ օլան թաաղիմաթ վէ իհթիւրամը քարու զէլ իտէրէք , տայիմա տօղըու վէ գալի նիլէթլէ ալլահնի փառ քընա չալըճաքտա տըրլար :

Սիհայէթ շահատէթ իտէրիմ քի , օ իֆթիւրա իլէ տօլու քեալըտ քի , հէղինակար զէմմ քիթապընըն 80 ինճի սահիֆէսինտէ տէօրտիւմիւզիւն իմզաոր իլէ եաղմըշտըրլար , Հռովմա Բրօքու կանտա շալիւրտէրինտէն պիր քաջ ուղղափառ քահանայնըն թէլիֆի տիր , անլէր քի Սիթիթարեան միաբանութիւնա տիվանէճէ տտալէթլէրի օլտուզունտան , օ քեաղըտըն ալթընա իմզալարըմըլը քօմաղա զօր իլէ մէճպուր իթտիլէր պիլզի : Նճաք խղճմըտանքըմըլ օ վագըթ թէփէրէք տէրագապ յէփս իոլմ քեալըտընը եազալըք , վէ Հռովմանըն սուրբ ժողովքունա կէօնտէր տիք քի սահիհ սիւրթէթի պու տուր :

« Սիւրտէ իմզալէրիմիլ մուհարրէր օլան քահանալար , պու » քեաղըտը եաղմամըլ իլէ միւրատըմըլ կէթի ալմաք տըր օ մէք » թիւպիւ քի (1) , պունտան պիր քաջ այ մուգատտէմ 1821 սէ :

(1) Պու տըլննի իտտասընըն մէլէսի օլան մէքթիւպ զայէթ ուղուն վէ տտալըլ պիր շէյ օլուպ , մահուտ զէմմ քիթապընըն 80 ինճի սահիֆէսինտէ եաղըմըլ իտէտէ օգույանլարա սըղլէթ վէրմէք իլին թէրճիւմէսինտէն սարֆը նազար գըլնմիշ տըր :

" նէսինտէ իբի սիւրէթ օլարագ եազըպ թէսլիմ իթմիշաիք Ռը
 " րօքտիանտա շակիրտլէրինին մեծաւորլարընա , րայէթիւ Վէ
 " նէտիկ Սիսիթարեան փէտէրլէրին կէրէք վանքլէրի տէրսւ
 " նինտէ վէ կէրէք վանքսան տըշարը միսիօնարըք վագըթլա
 " րընտա օլան իլմ վէ հարէքէթլէրինէ տայիր : Նիշիւն քի օ մէք
 " թիւպ թէքմիլէն Սիսիթարեանլարա տիւշման օլան ալուննօլարըն
 " մէրամը իւզըն եազըմըշտը . օլ էսնատէ ալուննօլարըն մոււվէ
 " նէթինէ սըղընմաղա մէճպուր օլտուզըւմուզ էճիլտէն :

" Իմտի ճիւմլէ մուվաճէհէսինտէ շահատէթ իտէրիզ քի , օ
 " մէքթիւպիւն ագըլտան Ֆիքիրտէն խարըճ մէրթէպէտէ ֆա
 " սիտ օլտուզու , պաղը առանձին քիմնէլէրին էքսիքլէքլէրի
 " պիւթիւն Սիսիթարեան միաքանուլթիւնա համլ օլունտուզու
 " տան , վէ օ միաքանուլթիւնու իճատ իտէն րահմէթլի հագ
 " գընտա պաղը շէյլէր տախի սէօյլէնտիյինտէն քի ֆէնա Ֆիքիրէ
 " տէ սըլնարագ կէօյա հէր շէյտէն զիյատէ վանքըն ֆայտէսինի
 " տիւշիւնէրէք , Հոովմայա թապի օլմայան էրմէնիլէր իլէ օլան
 " մոււամէլէսինտէ պիր Բօլէիյա գուլլանմըշ կիպի աննաշըւ
 " տըղընտան տախի թէպէյիւն իտէր օլմաղլէ , պիզ շահատէթ
 " իտէրիզ քի պու լաքըրտըլար թէքմիլէն եալան տըրլար :

" Թէքրար շահատէթ իտէրիզ քի , օ քեաղըտը իսթէմէյէ
 " րէք վէ հէմէնտէ ճէպը իլէ իմզա իթմիշիզ օ թէհլէքէլի վագ
 " թըն պէլալարընտան գուլթուլմաք իշիւն : Հաթտա սսնդրա
 " տան պիր քաշ շէյի վէ խուպուսա Սիսիթար աքքահայր հագ
 " գընտա օլան լազըրտըլարը թէպտիլ էթմէք շարթը տա վար
 " իտի : Նճաք ալուննօլար պու շարթլարա սէօզ վէրիպ , սօղ
 " րատան սէօզլէրինին իւզէրինտէ տուրմայարաք քեաղըտը պիր
 " տահա էլիմիզէ վէրմէտիլէր : Քի նասըլքի էվլէլտէն տէտիք ,
 " իսթէմէյէրէք վէ իզճմտանքըմըզա քարշը օլարաք քէնտիլէրի
 " նէ վէրմիշտիք օ քեաղըտը : Իմտի օ քեաղըտը թէվաթիւ
 " րէն կէրի ալմաք , վէ իմզալարըմըզ իլէ եէտլէրինտէ պուլըննան
 " օ իբի սիւրէթի իշէ եարամաղ վէ պաթալ իթմէք իշիւն պէնէն
 " քրօթէսթօ իթմէմիզ ֆարղ օլմուշ տուր : Վէ Հագ թաալա
 " նըն վէ սք քիլիսէսինին հուզուրունտա շահատէթ իտէրիզ քի
 " ասարը խայրիէ իլէ մէշհուր օլան Վէնէտիկ միաքանուլթիւն ,
 " նասըլքի պիլիքսէք հիշ պիր վագըթ , եազընշ վէ շիւպհէլի վէ
 " հերետիկուսական պիր վարդապետուլթիւն նէ քէնտի գապուլ
 " էթմիշ վէ նէ տէ ախէրինէ էօյրէթմիշ տիր : Հաթտա հոով

„ մէական սբ հաւատքը նէշը վէ վագայէ իթմէկէ, վէ բարի վէ
 „ ուղիղ վարք, բարոյեւ էթմէյէ տայիմա իֆրաթ ճահտ վէ
 „ զայրէթ իպրաղ իլէմիշ տիրէր :

„ Պու տէտիքէրիմիզին քեաֆֆէսինի թաստիք իթմէք ի-
 „ չիւն, հիւանիւ ըիզամըղ վէ քէնտի սէրպէսթ իսթէքլիմիզ
 „ իլէ պու շահատէթնամէյի իմզա վէ իթա իթմիշիզ :

Ասիթանէստ Պէ, օգլունտա 2 յունվար 1822.

ՏԵՐ ՄԵՍՐՈՊ ԶՐԱՂԵԱՆ.

ՏԵՐ ԹԱԴԻՈՍ ԱՍԿԵՐԵԱՆ.

ՏԵՐ ԹՈՄԱՍ ՄԱՔՍԵԹԵԱՆ.

ՏԵՐ ՍԵՐՈՎԱԲԵ ՃԻՎԱՀԻՐՃԵԱՆ (ՃԻՈՅԱ).

Իշտէ օլան շէյէրին ճշմարտութիւնու պուտուր : Պունտան
 պիր հարֆ իլէրի, պիր հարֆ կէրի ճշմարտութիւնա վէ խըղճ
 մըտանքըմա բարչը քիմսէյէ ախէր թարզ պիր շէյ սէյլէմէմիշիմ.
 Օ իրա պիլիքիմքի օ միաբանութիւն սահիհ ուղղափառ տըր.
 ալլահըն վէ սուրբ եկեղեցիներն շան վէ շէրէֆինէ հալէսլի վէ
 միլլէթէ ֆայտէլի տիր :

Պու սէյլէտիլիմ շէյէրին քեաֆֆէսինէ շահատէթ օլմաք
 իւզըէ, իքթիզա իտէն մահալտէ եէմին էթմէյէ տախի հազըրըմ :

ՏԵՐ ՍԵՐՈՎԱԲԵ ՃԻՈՅԱ (ՃԻՎԱՀԻՐՃԵԱՆ).

Վէնէտիկ 22 յունվար (1852).

Պու շահատէթնամէնին վէ տէրունիստի պտհա օլունան խուսուսաթըն սահիհ օլտուղը
 թէրաֆըմըտան թէճէտիւս վէ թատիգ գըլընմըշ աըր :

Պ. ԱՐԵՒԻՈՍ ՊԱՏՐԻԱՐԻ.

ՅՈՎՀԱՆՆԵՍ ՄԿՐՏԻՉ ԿԵՂԱ
 ՊԱՏՐԻԱՐԻԱԿԱՆ ԱՏԵՆԱԴՊԻՐ :

